

**AFYONKARAHİSAR GELENEKSEL TEPME KEÇE ÜRETİMİNE
KADINLARIN EKONOMİK ve SANATSAL KATKILARI¹**

**ECONOMIC AND ARTISTIC CONTRIBUTION OF WOMEN ON
AFYONKARAHİSAR TRADITIONAL FELT PRODUCTION**

Ülkü KÜÇÜKKURT² N. Rengin OYMAN³

Öz

Doğumdan ölüme kadar, Türklerin geleneksel yaşamında önemli kullanım alanına sahip olan keçe ürünler, gelişen teknoloji karşısında bir duraklama dönemine girmiş, önemli keçe üretim merkezlerinden biri olan Afyonkarahisar'da bundan etkilenmiştir. Son yıllarda sadece Türkiye'de değil, bütün dünyada doğal malzeme kullanımına olan eğilim, dikkatleri keçe ürünlerine yöneltmiştir. İşlevsel kullanımının yanında, sanatsal çalışmalarda, yüne istenilen şeklin verilmesi, keçenin kullanım alanını genişletmiştir. Bu gelişmeler, erkek usta egemenliğinde olan keçeciliğe kadınların elinin değmesine neden olmuştur. Kadınların keçe üretimine dokunuşu ekonomik ve sanatsal anlamda olmuştur. Kadınların oluşturduğu keçe sanat gruplarının yanı sıra, Kültür Bakanlığına kayıtlı kadın ustaları bulunan Afyonkarahisar'da kadınlar, keçeyi sahiplenmiş durumdadır. Araştırmada Afyonkarahisar örnek alınarak, kadınların keçe ekonomisine katkılarının ne ölçüde olduğu, sanatsal anlamda katkılarının tespiti, Afyonkarahisar'lı geleneksel tepme keçe ustalarının, kadınların keçe üretimine bakışı araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, geleneksel tepme keçe, kadın, keçe ustası, sanat.

ABSTRACT

From birth to death, felt products have an important usage area in traditional life of Turkish people but they have a period of stagnation against technological development and one of the important felt center Afyonkarahisar affected from the situation. In recent years, tendency to usage of natural raw material has directed attention to felt product not only in Turkey but also all over the world. Besides functional usage of felt, it is used in art works and to shape the wool which are widened its usage area. These improvements caused touching the hands of women to felt making which is male felt master dominant area. Women contact with felt happens in terms of economic and artistic issues. Besides female felt masters of Afyonkarahisar registered to Ministry of Culture, also groups of women for making felt appropriate this art. In our research, Afyonkarahisar is patterned to detect the women contribution to felt economy, and the view of traditional felt masters to felt producing by women.

Keywords: Afyonkarahisar, traditional felt, woman, felt master, art.

¹ Başvuru tarihi: 24.03.2015 Kabul tarihi: 01.06.2015

² Öğr. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Sanatlar Bölüm Başkan Yardımcısı, ukkurt@aku.edu.tr

³ Doç., Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölüm Başkanı, renginoyman35@gmail.com

1. GİRİŞ

Türk kültür tarihine baktığımızda keçe, Türk insanının doğumundan ölümüne kadar yaşamının büyük kesiminde yer almıştır. Orta Asya'da bulunan Pazırık kurganlarında ele geçirilen keçeden yapılmış eşyaların çeşitliliği ve sanatsal değeri, Türk toplumunda keçenin önemini bizlere bir kez daha vurgulamaktadır. İslamiyet öncesinde olduğu gibi İslamiyet sonrasında da keçeciliğe verilen önemin devam ettiğini Kaşgarlı Mahmud'un, Divanü Lügati't-Türk adlı eserinde keçenin çok sık anılmasıyla görmekteyiz. Anadolu da yerleşik yaşama geçilmesiyle birçok bölgede keçe üretimi devam etmiştir. Teknolojinin gelişmesi, tekstil sektörüne yapay liflerin girmesiyle, keçe işliği ve keçe ustası sayısında önemli ölçüde azalma olmuştur. Bu gelişmeden Afyonkarahisar'da etkilenmiştir.

Yazar ve düşünürümüz Mehmet Ziya Efendi, 1899 yılında çıktığı Anadolu seyahatinde Afyonkarahisar'a uğrar ve çarşısını gezer. Çarşıda ve atölyelerde üretilen çoğu el yapımı ürünlerin, memleketin iktisadi hayatı açısından çok önemli olduğunu vurgular. Şikago'da ki milletlerarası bir sergide, Karahisar'da üretilen keçelerin takdir görmesi üzerine, padişahın Karahisar'a onur ve teşekkür belgesi gönderdiğini yazılarında belirtir (Göka, 1996:161).

1960 yılında keçe üreten atölye 60 civarında iken keçeye talebin azalması ve çırak bulunamaması gibi nedenlerle bu sayı 2015 yılı itibarı ile altı işlik sayısına düşmüştür. Keçe işliklerinde toplam 13 usta faaliyet göstermektedir. El sanatı üretimindeki bu gerilemeyi 1927 yılında Afyonkarahisar'ı ziyaretinde gözlemleyen Alman Filolog Prof. Dr. Richard Hartman, tespitlerini "Im Neuen Anatolien" isimli kitabında şöyle yazmıştır; "Bu şehirde yeni gelişimin acı bir izi de hemen fark ediliyor. Sanatkarlık savaş öncesinde yavaş ama sürekli gerilemiş. Batı dünyasının endüstriyel toplu üretimi ile olan mücadelesinde yenilgiye uğramış, önce dünya savaşında, sonrada Anadolu'da meydana gelen kargaşalıklarda bu gerileme büsbütün hızlanmış ve nihayet acı sona varmış." (Küçük Kurt ve Arsoy, 2002:139). Afyonkarahisar'da keçecilik aile mesleğidir ve erkek ustalar egemendir. Babalarının yanında çırak, kalfa ve usta olan erkek çocuklar bu mesleği gelecek kuşaklara aktarır. Günümüzde Afyonkarahisar'da sadece iki işlikte çırak yetişmektedir.

2000'li yılların başında Afyonkarahisar'lı ustalar keçeciler sokağındaki işliklerinde, gelir yetersizliği ve çırak bulma problemleriyle uğraşırken insanlar, doğal malzemenin kıymetini tekrar fark ettiler. Bunun sonucu olarak keçe yeniden dikkati çekti. Geleneksel

tepme keçe tekniği ile eser üreten sanatçıların sayısı oldukça az iken, son yıllarda keçe ile uğraşan sanatçıların sayısında gözle görülür bir artış meydana geldi. Böylece keçe ürünlerinde yeni bir dönüşüm başlamış oldu.

Eskiden, Afyonkarahisar'da erkek egemenliğinde olan keçe üretiminde kadınların bulunmasına sıcak bakılmazdı. Keçe erkek işi olarak kabul edilmekteydi. Bununla ilgili bir keçeci fıkrası şöyledir: Dul bir kadın, oğlunu sanat sahibi olsun diye keçeciye çırak olarak verir. Çocuk işe başlar. Usta, yayla atmış olduğu yünleri hasır bir kalıp üzerine koyar. Yünleri ıslatarak hasır kalıp içinde ıh-ıhh diye çırakla birlikte teper. Bir süre sonra kalıp açılır, hamamda ikinci defa işlem gören keçe tamamlanmış olur. Çocuk bu işlemi birkaç gün içinde öğrenir. Öğrendim diyerek, annesine işe gitmeyeceğini ve kendi başına çalışacağını söyler. Çırağın gelmediğini gören usta merak eder ve çocuğun evine gider. Kapıya çırağın annesi çıkar. Usta, anneye; çırağa ne olduğunu, hasta değil ise işe gelmesini söyler. Annesi ise keçeci ustasına: Yünlerin atılarak bir kalıbın içine döküldüğünü, dökülen bu yünlerin ıslanıp ıh-ıhh diyerek dövüldüğünü ve böylece keçenin nasıl yapıldığını öğrendiğini ve bunun için çocuğun artık dükkana gelmeyeceğini söyler. Usta ise: Vay velet vay, kendisinin keçeci olduğu yetmezmiş gibi birde annesini keçeci yapmış, der (Kocataş, 2011).

Günümüzde ustalar, istese de istemese de birçok kadın geleneksel tepme keçe üretimi ile ilgilenmektedir. Afyonkarahisar'da kadınların geleneksel tepme keçe tekniğini öğrenerek yaptıkları çalışmaları renk, desen ve işlevsel anlamda günlük yaşama taşımaları, keçe sanatının ekonomik ve sanatsal anlamda gelişmesine neden olmuştur.

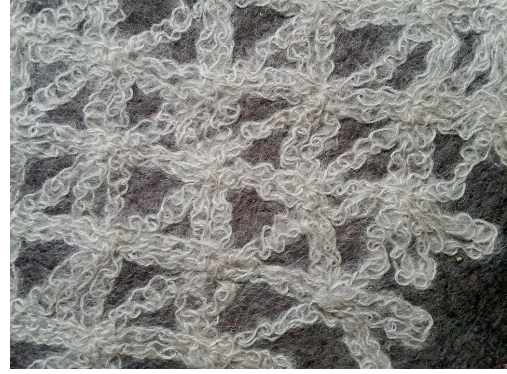
2. AFYONKARAHİSAR'DA KEÇE ÜRETEN ÖRNEK KADINLAR

Keçe ile ilgilenenlerin "Sadece kepenek üreterek keçecilik yaşayamaz, yeni kullanım alanları bulunmalı" tespitini kadınlar uygulamaya koymuşlardır. Giyim kuşam, takı ve aksesuar, ev dekorasyonu, hediyelik eşya gibi birçok alanda keçe üretilmektedir. Afyonkarahisar da keçeciliğin babadan oğula geçme ve ailede devam etme geleneği yerini yavaş yavaş babadan kıza ya da aile dışından kişilerin keçe ile ilgilenmesi olayına bırakmaktadır. Keçeci Tekstil'i işleten yaklaşık dört nesildir bu mesleğin içinde olan Usta Mustafa Arpaözü'nün oğlu Fahrettin'in yanı sıra kızı Sabriye Hanım da keçe işiyle ilgilenmektedir. Sabriye Arpaözü, babasından keçeciliğin ince tekniklerini öğrenerek, yaptığı çalışmalarla üretimlerine artistik yönden katkıda bulunmaktadır. Afyonkarahisar Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğünde keçe eğitmeni olarak görev yapan Sabriye Arpaözü, tepme keçe

tekniklerini değişik materyalleri kullanarak geliştirmiş, örneğin; dantel, örgü gibi teknikleri geleneksel tepme keçe ile birleştirerek, sanatına yeni bir boyut kazandırmıştır (Şekil 1 ve 2).

Şekil 1. Sabriye Arpaözü'nün çalışması; 130X160 cm. boyutlarında, Yeni Zelanda merinos yünü ve tiftik el örgüsünün birlikte kullanıldığı tepme keçe yaygı (Küçükkurt, 2014).

Şekil 2. Ayrıntı (Küçükkurt, 2014).

Kocataş Keçeliği işleten T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezine “Geleneksel Sanatlar Sanatkarı” olarak kayıtlı olan Usta A.Yaşar Kocataş, oğluna sanatını öğretmiş fakat oğlu başka bir iş alanına yönelmiştir. Ustanın kızı Fatma Kocataş, keçeciliği babasını seyrederek öğrenmiş ve Gazi Üniversitesi El Sanatları Bölümünü bitirerek keçecilik üzerine birçok araştırma yapmış, sanatsal olarak da yeni düşüncelerle babasına destek olmuştur. Böylece ebru uygulanmış yazma ve ipeğin yün ile keçeleştirilmesinden elde edilen fular, çanta, keçe kumaşlar Kocataş Keçeciliğin yeni ürünleri arasına girmiştir (Şekil 3). Fatma Hanım'da keçeci olarak, T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezine “Geleneksel Sanatlar Sanatkarı” olarak kayıtlıdır.

Şekil 3. Yaşar Kocataş ve Kızı Fatma Kocataş tarafında ebru ve tepme keçe tekniği uygulanmış ipek fularlar (Küçükkurt, 2013).

Bir diğer keçeğe gönül veren sanatçı R. Gülenay Yalçinkaya'dır. Araştırmacı yazar R.Gülenay Yalçinkaya'nın, 2005 yılında keçeciler sokağını ziyaret etmesiyle başlayan keçe sevdası T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezine "Geleneksel Sanatlar Sanatkarı" olarak kayıtlanmasıyla da devam eder. Ustaların yünü döşemesi, ıslatması, pişirmesini hayranlıkla izleyen, onlarla sohbet ederek sıkıntılarına ortak olan Gülenay Yalçinkaya, tanıştığı bu meslekten oldukça etkilenir ve kendisi de bu sanatı uygulamaya koyulur. Keçenin tanıdığı sınırsız tasarım olanağının kendisini etkilediğini belirten sanatçı, Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu tarafından verilen "Halk Kültürüne Hizmet Ödülü"ne 2010 yılında layık görüldü. Aynı yıl Afyonkarahisar'lı geleneksel tepme keçe ustaları tarafından ilk bayan keçeci kalfası olarak seçildi. 17 Şubat 2010 tarihinde Millet Hamamı'nda yapılan peştamal kuşanma töreninde Usta Yaşar Kocataş, keçe sanatını bugüne kadar hep erkeklerin yaptığına dikkat çekerek, Yalçinkaya'nın bir keçeci kalfası kadar birikim sahibi olduğunu vurgulayıp dualarla "kalfalığı" simgeleyen peştamal kuşatmış, bir de yünlerin serpilmesinde kullanılan "Sepki" armağan etmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. R.Gülenay Yalçinkaya'nın, keçeci kalfası olarak peştamal kuşanma töreni (Kocatepe, 2010).

7'den 77'ye birçok sosyal projede yer alarak özverili bir şekilde hem eğitici hem de üretici olarak faaliyette bulunan Yalçinkaya'nın, sanat eserleri arasında ustalardan öğrendiği teknikleri kullanarak yapmış olduğu tablo, giysi, vazo gibi boyutlu çalışmalar bulunmaktadır. Eser ortaya çıkartırken geleneksel çizgisinden ayrılmayan sanatçı, Afyonkarahisar Geleneksel Tepme Keçeciliğini ulusal/uluslararası fuar, bilimsel/sanatsal toplantı ve sergilerde temsil etmektedir (Şekil 5, 6, 7).

Şekil 5. Yalçinkaya'nın, Yeni Zelanda merinos yünü ile yaptığı 15X35 cm boyutunda boyutlu tepme keçe çalışması (Yalçinkaya, 2012).

Şekil 6. Yalçinkaya'nın "Aşık" çalışması. Yükseklik 15cm. Yeni Zelanda merinos yünü. İğneli ve tepme keçe (Küçükkurt, 2014).

Şekil 7. Yalçinkaya, lale pano. Çapı:35cm. Yeni Zelanda merinos yünü. Tepme ve kertikli keçe (Küçükkurt, 2014).

Geleneksel Tepme keçe ile ilgilenen dokuz hanımın 2013 yılında kurduğu, "Topak ev sanat grubu" faaliyetlerine devam etmektedir. Yaptıkları çalışmaları çeşitli sergilerde ve fuarlarda izleyicileriyle paylaşan grup üyeleri, keçe eğitmenliği de yapmaktadır. Grup, Afyonkarahisar geleneksel keçe üretiminin tanıtılmasına, yaşatılmasına katkıda bulunmaktadır (Şekil 8, 9).

Şekil 8. Kasım 2013 de Topak Ev Sanat Grubu'nun açmış olduğu "Attık Yün Oldu Teptik Keçe Oldu" sergisinde Afyonkarahisar keçe ustaları ve sanat grubunun bazı üyeleri (Küçükkurt, 2013).

Şekil 9. "Attık Yün Oldu Teptik Keçe Oldu" sergisinden (Küçükkurt, 2013).

3. AFYONKARAHİSAR'DA KADINLARIN KEÇE ÜRETİMİNE EKONOMİK KATKILARI

Afyonkarahisar'da keçe üretimi ile ilgilenen kadınların bu ürünlerin satışıyla aile ekonomisine yaptıkları katkı yadsınamaz. Geleneksel tepme keçe üretiminde kullanılan malzemeye ustalardan direk uygun fiyatlarla ulaşılması, ev ortamında üretim yapılabilmesi maliyeti düşürmekte, böylece ürünlerin satışı daha kolay gerçekleşebilmektedir. Ustaların yün satışıyla elde ettikleri nakit para piyasayı hareketlendirmektedir (Arpaözü, 2015 ve Kocataş, 2014).

Özçalışan Keçe Kepenek işliğinin ustası Ruhi Özçalışan, "Eskiden bizimle ilgilenen yoktu. Sanatçı ve akademisyenlerin özellikle bayanların bu iş ile ilgilenmesiyle keçede yeni bir çağ, yeni oluşumlar ve yeni kapılar açıldı. Pazarımız genişledi" diyerek ekonomi ve tanıtım anlamında memnuniyetini ifade etmektedir (Özçalışan, 2014).

Kadınların daha çok hediyelik eşya, giyim aksesuarı, ev aksesuarı, oyuncak üretimini tercih etmeleri, keçede üretim ve kullanım yelpazesinin genişlemesine vesile olmakta, böylece hediyelik turistik eşyaların hem ülke tanıtımına hem de ekonomimizin kalkınmasına katkı sağladığı gözlenmektedir (Şekil 10, 11).

Günümüzde nişan, düğün, doğum gibi kutlama törenlerinde hazırlanan anı kapsamında küçük hediyelik eşyalar, ekonomide bir sektör oluşturmuştur. Daha çok evlerde hazırlanan bu hediyelerin büyük bölümü keçeden üretilmektedir. Tepme keçe kumaşların kesilip dikilmesiyle oluşturulan hediyeliklere; magnet, broş, resim çerçevesi, pano, kapı süsü, saç tokasını örnek olarak verebiliriz. Daha çok sipariş ile oluşturulan hediyelik ürünler, sanat kaygısından uzak daha çok ticari amaçla üretilmektedir. Bu ürünleri sanat ürünü

sınıfına sokamayız fakat keçe ile daha çok insanın tanışması, böylece keçeciliğin tanıtılması ve yaşatılması adına katkı sağladığı göz ardı edilemez bir gerçektir.

Şekil 10. Dilek Lökçü Yılmaz; çeşitli keçe takı ve oyuncaklar (Küçükkurt, 2013).

Şekil 11. Şükran Ercan; keçe oyuncak (Küçükkurt, 2015).

4. AFYONKARAHİSAR'DA KADINLARIN KEÇE ÜRETİMİNE SANATSAL KATKILARI

Afyonkarahisar'da kadınların, geleneksel tepme keçe ile ilgilenmeleriyle hareketlenen keçe piyasası, birbirleriyle iletişimi zayıf olan ustaları da harekete geçirdi. Ustalar, Gülenay Yalçinkaya'nın organizasyonu ile ilk defa bir araya gelerek, sergi açmışlar ve dayanışmanın önemini bir kez daha kavramışlardır. Afyonkarahisar Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü çatısı altında, Yalçinkaya'nın çabaları ile 21-23 Mayıs 2008 tarihinde, Afyonkarahisar'lı keçe ustalarının ürünleriyle katıldığı bu sergide, keçe ustalarının geleneksel olarak ürettikleri keçelerin yanı sıra, güncel yaklaşımlarla ürettikleri keçeler de sergilenmiştir (Yalçinkaya, 2009:116). Geleneksel üretime alışkın olan ustalar ilk defa bu sergi için, gelenekselin dışında desenler ve aksesuarlar üretmişlerdir (Şekil 12.13).

Şekil 12. Mustafa Arpaözü; 21-23 Mayıs 2008, Ustalar Sergisi'nde (Yalçinkaya, 2008).

Şekil 13. A.Yaşar Kocataş; 21-23 Mayıs 2008, Ustalar Sergisi'nde (Yalçınkaya, 2008).

Bayanların kokusuz, yumuşak ve parlak olmasından dolayı Yeni Zelanda merinos yünü tercih etmesi, Afyonkarahisar geleneksel tepme keçe ustalarının da dikkatini çekmiş, böylece yerli yünün yanı sıra Yeni Zelanda merinos yünü de işliklerde kullanılmaya başlanmıştır. Yerli yüne nazaran, özellikle kadın giyiminde Yeni Zelanda merinos yünü daha rahat kullanımı, keçenin giyim modasında gündemde olmasını kolaylaştırmıştır. Keçe kaban ve ceketler modacıların 2014-2015 kış koleksiyonlarında yerini almıştır.

Ustaların keçe üretim tekniğindeki başarıları göz ardı edilemez fakat artistik yönden kendilerini geliştirmeleri zamanın bir gereği olmuştur.

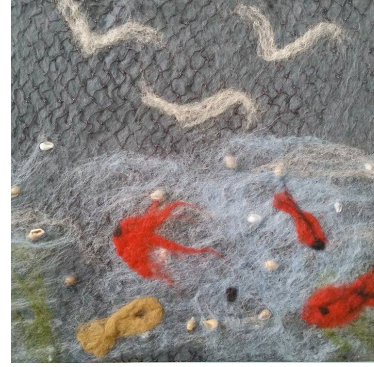
Erkuş Kardeşler ve Topçu Keçe Kepenek işliğinin ustası İsmail Erkuş, keçeciliği tanıtmak ve yaşatmak adına keçe ile ilgilenenlerin, ustalara fikir vermeleri ve örnek olmaları konusunda memnun olduklarını belirtmektedir (Erkuş, 2014).

Dördüncü Nesil Keçeciliğin ustası Tahsin Düzağaç, "Keçe ile ilgilenen, özellikle kadınların sayısındaki artış rekabetin artmasına neden oldu. Bizim de bu gelişime ayak uydurmamız lazım. Bu nedenle açılan sergileri gezmeye ve keçe ile ilgili haberleri takip etmeye başladım. Böylece yeni ürünler ve düzenlemelere doğru kendimi geliştirdim" demektedir. Usta; pano, seccade, şapka, patik, fular gibi ürünlerin yanı sıra küçük hediyelik eşyalar da yapmaktadır (Düzağaç, 2014).

Topak ev sanat gurubu üyelerinin geleneksel tepme keçe çalışmalarında taş, dal ve yapraklar gibi doğal malzemeleri kullanmaları, desen ve kompozisyon tasarımları, uygulamalardaki teknik ve artistik arayışları, sanatsal anlamda keçe üretimine katkı sağlamaktadır (Şekil 14, 15, 16, 17).

Şekil 14. Topak ev sanat grubu; Şükran Ercan; Dallar ve yünün birlikteliği. 15x15cm. Yeni Zelanda merinos yünü. Tepme keçe (Küçükkurt, 2014).

Şekil 15. Şükran Ercan; Akvaryum. 30x30cm. Balıkçı ağı, Yeni Zelanda merinos yünü. Tepme keçe (Küçükkurt, 2013).

Şekil 16. Ülkü Küçükkurt. Saçbağı. 70x70cm. Yeni Zelanda merinos yünü ve tülbent. Tepme keçe (Küçükkurt, 2012).

Şekil 17. Ülkü Küçükkurt. Vazo. Yeni Zelanda merinos yünü. 20x20cm. Tepme Keçe (Küçükkurt, 2014).

Afyonkarahisar'da geleneksel tepme keçe ile ilgilenen bayanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Keçe nakışı (kuru keçe), keçe dikişi ve keçe apliği ile ilgilenen kadınların sayısı açılan kurslar dikkate alındığında, yaklaşık olarak 200'ün üzerinde olduğu eğitmenler tarafından tahmin edilmektedir.

5. AFYONKARAHİSAR KEÇECİLİĞİNDE KITSCH ÜRETİM SORUNU

Geleneksel tepme keçe üretiminde karşılaşılan sorunların başında kitsch üretim ve kalite sorunu gelmektedir. Kitsch sözcüğünün kökeni belirsizdir. "Eskiz" anlamına gelen İngilizce "Sketch" sözünden ya da sokaktan "Ivır-zıvır toplamak" anlamına gelen Almanca "Kitschen" fiilinden geldiği ileri sürülmektedir (Yardımcı, 2001:223). Wikipedia sayfasında kitsch: "Var olan bir tarzın aşağı bir kopyası olan sanatı sınıflandırmak için veya kibirli ve

bayağı bir tada sahip nesnelere ve ticari kaygılarla üretilmiş olan banal ve sıkıcı ürünlere gönderme yaparken kullanılan bir terim” olarak belirtilmiştir. Ayrıca, kitsch; sanatçının kitlenin kültürünü elinden alıp, onu kendi kodlarını kullanarak yorumladığı, geçmişin oyunlaştırılması şeklinde tanımlanan, “Toplumun yoz beğenisi” anlamıyla kabul gören bir terimdir (Dastarlı, 2013:86). Türk Dil Kurumu'nun sözlüğüne baktığımızda kitsch: “İlkel yollardan duyguları harekete geçirmek isteyen sözde sanat eseri; sanat değeri olmayan değersiz eser, bayağı şey, zevksizlik” olarak tanımlanır.

Kitsch ürünleri; genellikle başka eserlere benzemesi için yapılmış kötü, içi boş, özgün olmayan bir kopyası ve sözde sanat eseri olarak ya da seçkin ve üst tabakadaki kişilerin benimsemediği, buna koşut olarak da kitlelerin kopamadığı ve yaşamın her alanında görülmesi muhtemel olan nesnelere, olarak adlandırmak mümkün olabilir. Bu kavramın tam olarak bir Türkçe karşılığının bulunmaması nedeniyle genellikle “Rüküş” kelimesiyle anlamı karşılanır (Oyman, 2012:2-3). Kitsch in ilk örnekleri romantizm ve sanayi devrimi ile ortaya çıkmıştır. Popüler beğenin en yaygın olduğu ve tüketim endüstrisinin en fazla etkilendiği orta sınıfın kültürü olan kitsch, 19. ve 20. yüzyılda sanayi devrimi ile kitlesel olarak üretilip dağıtılma olanağı bularak büyük kitlelere açıldığı zaman yaygınlık kazandı. Bir yandan teknolojik ürünler yaşama girerken, öbür yandan geleneksel yaşamın ürünleri olan pek çok gündelik eşya, günümüzde ülke tanıtımında ya da ekonomik gelir elde etmede, yeni olanaklarla geleneksel anlamlarından soyutlanarak pazara sunulmaktadır. Buna bağlı olarak ta yoz, kitsch ürünler ortaya çıkmaktadır. Yaratıcısı belli olmayan bu tür ürünler pazarlarda, alınıp satılmaktadır (Oyman, 2012:5-6).

Günümüzde yeni oluşan kent folkloru çoğu kez zevksiz ürünlerin bir anda talep görmesine olanak yaratmıştır. Çağdaş tasarım anlayışı yanlış kişilerin elinde yorumlanmıştır. Tanımlanamaz bir zevkle tasarlanan kültür ve tarih birikimi kilimlerimizden yelek, terlik, çanta; keçeden manto, bez dokumalardan yakası, eteği dantelli kalıbı bozuk giysi parçaları, saksı üzerinde buruşturulmuş deri parçacıkları çağdaş yaşama kazandırılmaktan çok, “evde oturmaktan canı sıkılan insanların hobi arayışı”na hizmet etmiştir (Yüksel, 1993:396-397). Bu yozlaşmadan en çok etkilenen sanatlarımızdan birisi de geleneksel tepme keçe üretimidir. Kitsch keçe ürünlerin, Afyonkarahisar geleneksel tepme keçesi diye ucuza satılması, geleneksel keçe üretiminin karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlarından biridir. Bu ürünlerde; düşük kalitede yün, yün-sentetik elyaf karışımı, ya da tamamen sentetik elyaf kullanılmaktadır. Geleneksel tepme keçe yapım tekniği dışında bir teknikle, modernleştirme

adı altında yapılan ürünlerin düşük fiyatlara satılması, kaliteli malzeme ve geleneksel yöntemle üretilmiş çalışmalardaki maliyetin yüksek olması, alıcıları ucuz ürüne yönlentmektedir. Hediyeelik eşya olarak ucuza alınan bu ürünler, zamanla deforme olmakta böylece Afyonkarahisar keçelerinin tanıtımı olumsuz yönde etkilenmektedir. Geleneksel keçe ürünlerinin sanatsal boyut kazanabilmesi için doğru teknikle üretilmesi ve estetik değer taşıması gerekmektedir.

Afyonkarahisar'da, geleneksel tepme keçe üreten bayanlar tasarımlarını zevkle yapmakta, severek uygulamaktadırlar. Ürünlerinin pazar alanı daha da genişlerse, kaliteli malzeme temin etmeleri kolaylaşacak, böylece satış kaygısından uzak, geleneksel çizgiye uygun üretim yapmaya devam etmeleri kolaylaşacaktır.

6. SONUÇ

Afyonkarahisar'da geleneksel tepme keçe ile ilgilenen kadınların üretime etkilerini özetlersek; ustaların keçedeki hareketlilikten etkilenecek kendilerini artistik yönden geliştirmelerine, ustaların birlik beraberliklerinin kuvvetlenmesine, işliklere yeni malzemelerin girmesine, keçedeki üretim çeşitliliğinin artmasına, hediyeelik sektöründe keçe ürünlerin önemli bir alanı kapsamasına, ekonomide canlanmaya, Afyonkarahisar keçesinin geniş bir platformda tanıtılmasına aracı olduğunu görmekteyiz.

Geleneksel tepme keçe ile uğraşan bütün kesim için, kredi olanaklarının iyileştirilmesi, hibe, proje gibi desteklerin artması, maddi yönden güçlenmeyi sağladığı gibi aynı zamanda keçeciliğin canlandırılmasına katkı da sağlayacaktır. Yaşar Kocataş Ustanın "İyi keçe iyi malzemedен üretilir. Ekonomik olarak güçlü olursak ürünlerimiz de her zaman birinci kalitede olur" vurgusunu göz ardı etmemek gerekmektedir. Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında açılan keçe kurslarındaki eğitmenlerin seçimine özen gösterilmesi, fuar ve tanıtım günlerinde görev alan katılımcıların ürünlerinin teknik ve artistik standartlara uygun olması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Dastarlı, E., (2013). "Çağdaş Sanatın Muğlak Dili: İroninin Cazibesi", **Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sempozyum Bildiri Kitabı**, Sakarya.
- Göka, Ş., (1996). **Söz Uçar Yazı Kalır**, Antalya Gazeteciler Cemiyeti Yayını, Antalya.
- Kocatepe, G., (2010). İlk Bayan Keçeci Kalfası Gülenay Yalçinkaya, <http://www.kocatepegazetesi.com/haberdetay.asp?id=38404>
- Küçük Kurt, Ü. ve Arsoy, N., (2002). "Afyonkarahisar El Sanatları", **Afyonkarahisar Kütüğü Cilt II**, Afyonkocatepe Üniversitesi Yayını, Ankara.
- Oyman, N. R., (2012). "Günümüz Geleneksel Dokumalarında Kitsch Olgusu", **Fotografya Dergisi**, (Sanal Fotoğraf Dergisi), Sayı: 28.
- Yüksel, Ş., (1993). "Türkiye'de Çağdaşlaşma Sürecinde Geleneksel El Sanatlarına Bakış Açısı", **Türkiye'de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Yalçinkaya, R. G., (2009). **Keçeye Ter Düştü**, Elik Yayınları, İzmir.
- Yardımcı, İ., (2001). **Sanatta Kitsch Kavramı**, Anadolu Sanat, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Sayı:11.

Kaynak Kişiler

- Arapözü, Mustafa;1959 Afyonkarahisar doğumlu, ortaokul mezunu, Keçeci Tekstil, (2014).
- Düzağaç, Tahsin; 1959 Afyonkarahisar doğumlu, ilkokul mezunu, 4.Nesil Keçeciliği, (2014).
- Erkuş, İsmail; 1965 Afyonkarahisar doğumlu, endüstri meslek lisesi mezunu, Erkuş Kardeşler ve Topçu Keçe Kepenek, (2014).
- Kocataş, A. Yaşar; 1950 Afyonkarahisar doğumlu, ilkokul mezunu, Kocataş Keçecilik, (2014).
- Nazilli, Abdülkadir; 1963 Afyonkarahisar doğumlu, ilkokul mezunu, Özçalışan Keçe Kepenek, (2014).
- Özçalışan, Ruhi; 1966 Afyonkarahisar doğumlu, ortaokul mezunu, Özçalışan Keçe Kepenek, (2014).